

Н.В.Шатайло,
методист науково-методичної лабораторії
творчого розвитку особистості
кафедри суспільно-гуманітарної освіти ООІУВ

Особливості вивчення предметів художньо-естетичного циклу у 2017-2018 навчальному році.

Головною ознакою 2017-2018 навчального року є продовження реалізації концептуальних ідей Нової української школи, зокрема у шкільній мистецькій освіті. Предмети художньо-естетичного циклу в школі спрямовані не тільки на естетичне виховання учнів, а й завдяки впливу на емоційно-чуттєву сферу через образний зміст творів мистецтва вони здатні ефективно сприяти формуванню патріотизму, моралі та загальнолюдських цінностей.

Вивчення предметів художньо-естетичного циклу у 2017-2018 н.р. здійснюватиметься за наступними програмами:

«Музичне мистецтво. 1-4 клас», «Образотворче мистецтво. 1-4 клас», «Мистецтво. 1-4 клас» (оновлені у 2016 році та розміщені за посиланням: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>);

«Мистецтво. 5-9 клас» (оновлена у 2017 році та чинна з 1 вересня 2017-2018 н.р. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>);

«Художня культура. 10-11 клас» (не зазнала змін. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

Наголошуємо, що для формування в учнів мистецьких компетентностей та реалізації практико-орієнтованого компонента змісту програми предмети художньо-естетичного циклу: музичне мистецтво, образотворче мистецтво, інтегровані курси «Мистецтво» та «Художня культура» мають викладати вчителі зі спеціальною мистецько-педагогічною освітою (вчитель музичного та образотворчого мистецтва, художньої культури). Про це йдеться у відповідному листі МОНУ ([Лист №1/9-298 від 09.06.2016 Міністерства освіти і науки України "Про викладання навчального предмета "Мистецтво"](#)).

Детальніше зупинимось на ключових змінах в оновленій програмі «Мистецтво. 5-9 клас», яка затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. Доопрацювання змісту програми здійснено відповідно до коментарів дописувачів в рамках громадського обговорення, зокрема посилено реалізацію провідних підходів у навчанні: особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого.

З огляду на реалізацію провідної місії освіти – формування та розвиток цілісної особистості учня/учениці, у Пояснювальній записці оновленої програми «Мистецтво. 5-9 клас» окреслено спільну для всіх освітніх галузей мету базової

загальної середньої освіти, яка «полягає в розвитку та соціалізації особистості учнів, формуванні їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких навичок і навичок життєзабезпечення, здатності до саморозвитку та самонавчання в умовах глобальних змін і викликів». Реалізації мети базової загальної середньої освіти сприятиме вирішення завдань загальної мистецької освіти, зазначених у Пояснювальній записці:

виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів, естетичних потреб;

формування системи художніх знань, яка відображає видову специфіку і взаємодію мистецтв;

розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ;

стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовираження, до діалогу;

розвиток художніх здібностей, креативного мислення;

формування потреби в естетизації середовища та готовності до участі в соціокультурному житті.

У оновленій програмі визначено сутність предметної мистецької (музичної, образотворчої, хореографічної, театральної, екранної) та міжпредметних естетичних компетентностей, які щонайперше формуються під час опанування учнями різних видів мистецтва.. Переорієнтовуючи вчителя на результативність навчального процесу, у програмі значну увагу приділено розкриттю можливостей мистецтва щодо формування ключових компетентностей як системи умінь (здатності людини реалізувати на практиці набуті знання і навички) та ставлень (якостей, що виявляються у поведінці особистості у певній ситуації чи її вчинках на засадах ціннісних переконань, поглядів, інтересів тощо).

Відповідно до проекту нового базового Закону «Про освіту», згідно Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи для Нової української школи у програмах усіх навчальних предметів визначено 10 ключових компетентностей:

1. Спілкування державною (і рідною, у разі відмінності) мовою;
2. Спілкування іноземними мовами;
3. Математична компетентність;
4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях;
5. Інформаційно-цифрова компетентність;
6. Уміння вчитися впродовж життя;
7. Ініціативність і підприємливість;

8. Соціальна та громадянська компетентності;
9. Обізнаність і самовираження у сфері культури;
10. Екологічна грамотність і здорове життя.

Важливість формування ключових компетентностей є незаперечною, і тому педагог має системно приділяти увагу їх формуванню, але застосовувати свій методичний інструментарій педагогічно доцільно тільки у контексті реалізації завдань предмету «Мистецтво».

Зокрема, компетентність спілкування державною /рідною мовою ефективно формується у процесі аналізу, обговорення, виконання творів мистецтва державною /рідною мовою через спрямування уваги школярів на влучність формулювань, правильність і чіткість вимови тощо.

Усвідомленість і розуміння текстів вокальних творів іноземною мовою (знайомою підліткам), правильність вимови – важливий прояв компетентності спілкування іноземними мовами.

За потреби на уроках мистецтва застосовуються обчислювальні уміння, що потребують точних вимірювань (наприклад, для створення об'ємно-просторових, площинних художніх образів), або знання із природничих наук (акустики, оптики, хімії тощо), зокрема, для відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва. Так виявляється необхідність застосування математичної компетентності та основних компетентностей у природничих науках і технологіях.

За умови технічного забезпечення, для реалізації художніх потреб учнів у пізнанні та творенні мистецтва доцільно використовувати сучасні цифрові технології – у цій діяльності знадобиться їхня інформаційно-цифрова компетентність.

Уроки мистецтва – гарна нагода щодо формування умінь та якостей особистості, які будуть необхідними у дорослому житті. Ці якості слід системно формувати через розвиток в учнів уміння виявляти власні художні інтереси та потреби; уміння планувати та організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва чи самовираження через мистецтво; раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб, здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію тощо; не боятися пропонувати нові ідеї, шляхи їх художнього розв'язання, презентувати власні творчі досягнення, ефективно співпрацювати у команді, зокрема для реалізації громадських мистецьких проєктів та естетизації середовища; застосовувати мистецький досвід для вираження емоцій, почуттів, переживань та корекції власного емоційного стану. Наявність цих умінь та якостей свідчатиме про сформованість в учнів компетентностей уміння вчитися впродовж життя; ініціативності і

підприємливості; соціальної та громадянської, екологічної грамотності і здорового життя.

Навчальний предмет «Мистецтво» активно сприяє формуванню компетентності обізнаності і самовираження у сфері культури. Адже у процесі опанування мистецтвом учні вчать орієнтуватися у культурному розмаїтті на основі українських та зарубіжних творів мистецтва, в результаті чого у підлітків формується розуміння загальнолюдських, естетичних та художніх цінностей, транслятором яких є мистецтво. Вищезазначене спонукає також до усвідомлення української культурної ідентичності, виявлення шани до мистецького надбання українського народу і гордості за нього, пропагування національної культури через власну художньо-творчу діяльність, розуміння необхідності збереження художньої спадщини людства.

З метою інтеграції навчальних предметів і предметних циклів, формування ключових та міжпредметних компетентностей у зміст оновленої навчальної програми введено наскрізні змістові лінії – соціально значущі надпредметні теми, які сприятимуть формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвиватимуть здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Наскрізними змістовими лініями в основній школі визначено наступні: «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність».

Змістова лінія «Екологічна безпека й сталий розвиток» націлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Однією з провідних тем у мистецтві є взаємовідносини людини з природою, світом, на основі формування такого способу життя, який став би основою довготривалого ощадливого розвитку людства. Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека й сталий розвиток» здійснюється під час художньо-образного сприйняття мистецтва і мистецької діяльності. Зокрема, у процесі аналізу-інтерпретації творів мистецтва увага учнів має спрямовуватися на самоцінність природи, гармонію і красу світу, необхідність економного споживання природних ресурсів. У цьому сенсі твори мистецтва виступають як ідеальні моделі взаємодії людини і природи, людини і світу. Це сприяє усвідомленню себе як частини світу; вихованню емоційно-ціннісного ставлення учнів до природи; формуванню їхньої культури споживання; пошуку шляхів вирішення екологічних проблем людства.

Реалізація наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприятиме формуванню відповідального повноправного члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, у

своїй діяльності спирається на культурні традиції і вектори розвитку держави, усвідомлює важливість громадянських ініціатив. Вагомою складовою цієї змістової лінії у контексті опанування мистецтва є виховання в учнів культурної самосвідомості – якості, яка характеризує учня як свідому культурну, толерантну, готову до співпраці людину, що розуміє історичні зміни культур та роль культури у формуванні способу мислення і поведінки людей, що цінує рідну культуру і має уявлення про культурне різноманіття.

Завдяки мистецтву дана змістова лінія може розкриватися через власну художньо-творчу діяльність, висловлення суджень, ціннісних ставлень під час опанування підлітками українського народного мистецтва, в якому виявлено кращі якості національного характеру (свобода, гідність, честь, відповідальність, совість, любов, доброта, вірність, хоробрість, героїзм, почуття гумору тощо), у тісному зв'язку з мистецькими досягненнями різних народів світу. Це сприяє вихованню поваги до своєї культури і традицій та культурного різноманіття, Батьківщини в цілому і до малої Батьківщини, усвідомленню власної значущості і української культурної ідентичності. Твори мистецтва переконливо свідчать про те, що прояви культурного різноманіття повинні розглядатися як явище позитивне та викликати відкрите і шанобливе ставлення до осіб, які мають іншу культурну приналежність, інші вірування, світогляд, звичаї, інші точки зору і інший відмінний досвід, що в цілому налаштовує на ведення міжкультурного діалогу і зміцнення культури демократії.

Вивчення питань, що належать до змістової лінії «Здоров'я і безпека», сприятиме формуванню учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, здатного дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Сучасне суспільство досягло такого ступеня розвитку, що починає усвідомлювати цінність не тільки матеріального достатку, а й психічної рівноваги, душевного комфорту. Загальновідомо, що мистецтво потужно впливає на емоційний стан людини, на її самопочуття та рівень працездатності. Споглядання мистецьких творів або власне творення мистецтва допомагає зняти стрес, вивільнитися від тривоги, позбутися депресії. Тому важливо навчати учнів застосовувати у своєму житті прийоми арт-терапії, які сприятимуть не тільки збагаченню емоційно-почуттєвої сфери школярів, але й позбавленню певних поведінкових ризиків. Системна і постійна діяльність щодо використання підлітками зазначених властивостей мистецтва сприятиме активному розвитку емоційного інтелекту, гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості, що дає можливість досягнення стану здоров'я як рівноваги. У вимогах навчальної програми це окреслено як здатність підлітків висловлювати власні враження, почуття, отримані під час сприймання та творення мистецтва; визначати власні емоції від сприйняття

мистецтва; ідентифікувати, характеризувати їх вплив; розуміти цінність поваги, шанобливого ставлення до людини; усвідомлювати загальнолюдські, естетичні та художні цінності, транслятором яких є мистецтво.

Змістова лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» націлена на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в сучасному середовищі, плекання проактивної особистості, яка вміє ризикувати, планувати й досягати поставлених цілей.

Підґрунтям для формування підприємливості й ініціативності на мистецьких уроках є активне формування умінь працювати в команді (групі), мотивація брати участь у культурно-мистецьких проектах, творення нових мистецьких продуктів, відвідування закладів культури та мистецтва тощо. В контексті реалізації цієї змістової лінії ефективним є застосування методу моделювання життєвих ситуацій у рольових іграх («Студія дизайну», «Імідж-студія», «Створюємо музичне шоу», «Наші таланти», «Кращий екскурсивод» та ін.), під час яких відкриваються можливості для продукування й втілення різних творчих ідей у практичній діяльності. У навчальній програмі ця змістова лінія розкривається у вимогах щодо формування здатності проявляти активність у процесі пізнання мистецтва, використанні у пошуковій діяльності різних джерел інформації (7 клас); в усвідомленні важливості творчої діяльності для самореалізації особистості (7 клас); у виявленні здатності мислити творчо, генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя для підвищення власного добробуту і для розвитку суспільства та держави (8, 9 клас).

На відміну від програмного розділу «Тематична структура програми», що не зазнав змін, ретельно доопрацьованим та значущим став розділ «Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів», в якому вимоги до учнів згруповано у відповідності до компетентнісних компонентів (знаннєвий, діяльнісний, ціннісний), рельєфно прописано ціннісний компонент, посилено діяльнісний компонент, окреслено особливості введення наскрізних змістових ліній, конкретизовано їх реалізацію.

Для посилення міжпредметних зв'язків у програмі зазначена вимога «розуміти зв'язок музики/образотворчого мистецтва/мистецтва з предметами інших освітніх галузей і застосовувати міжпредметні компетентності у процесі самореалізації та у соціокультурній діяльності», яка завдяки прозорості змісту навчальної програми та можливості вчителя самостійно обирати художні твори може реалізовуватися на різних етапах навчання.

У Пояснювальній записці наголошується про важливість ролі вчителя щодо організації освітнього процесу, а саме: «Програма передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу навчального художнього матеріалу. Учитель самостійно визначає обсяг годин на

вивчення окремої теми навчальної програми, за необхідності має право змінювати порядок вивчення тем у межах навчального року. Він має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику й критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, враховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку».

У 2017/2018 навчальному році учні 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, відповідно до навчальної програми продовжать опановувати особливості стилів і напрямів мистецтва (Розділ I), ознайомляться з екранними видами мистецтва і формами збереження та поширення мистецької спадщини (Розділ II).

Якісна реалізація змісту програми «Мистецтво» у 9 класі потребує її методичного тлумачення, враховуючи певну новизну навчального предмету та обмеженість визначеного нормативними документами навчального часу (1 - 0,5 години на тиждень) та ймовірних ризиків (у зв'язку з тематикою курсу) щодо застосування великого обсягу інформаційного матеріалу.

Щонайперше, слід наголосити, що місія курсу: захопити учнів мистецтвом сучасності, знайти емоційний відгук, зацікавити їх настільки, щоб з'явилося бажання самотійно, більш ширше познайомитися з мистецькими шедеврами різних художніх стилів/напрямів та екранних мистецтв. Тільки на такому тлі відбуватиметься формування в учнів передбачених навчальною програмою системи компетентностей.

З-поміж найважливіших позицій викладання мистецтва у 9 класі, на яких має базуватися методичний арсенал учителя, виділимо наступні.

Добір творів мистецтва. Програма передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу навчального художнього матеріалу. Особливістю навчальної програми є варіативність художнього змісту: кожен учитель має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та виконання, орієнтуючись на навчальну тематику та критерій їх високої художньої якості, цікавість для учнів і відповідність їх віку. Зокрема, для реалізації змісту I розділу необхідно обирати твори, що репрезентують найхарактерніші ознаки стилю чи напряму ХХ – ХХІ ст., що вивчається; для реалізації змісту II розділу – визначні екранні твори (зі змістом, дозволеним для дітей даної вікової категорії) та явища соціуму, що сприяють збереженню та поширенню мистецької спадщини. Вчитель також визначає художньо-практичні та інші види завдань для учнів, враховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку.

Провідні види діяльності на уроці. У 9 класі, як і у попередні навчальні роки, пізнання мистецтва відбувається через сприймання, інтерпретацію і

оцінювання художніх творів з акцентом на культурологічний контекст та творче самовираження учня, що реалізується, зокрема, у виконанні різноманітних завдань та мистецьких проєктів (індивідуальних, колективних) відповідно до потреб учнів у співі, малюванні, конструюванні, відеозйомці тощо, що сприятиме активному формуванню компетентностей, визначених навчальною програмою.

Наголошуємо, що інформації для засвоєння учнями має бути небагато, не варто її нагромаджувати, зокрема, історичним контекстом епохи, переліками імен митців, творів, дат тощо, адже відомо, що така інформація засвоюється тимчасово. Доцільно зосередити увагу на найголовнішому – на творах мистецтва, які презентують певний художній стиль/напрямок; особливості художньої мови екранного мистецтва тощо.

Саме тому важливо залучати різні види художньо-практичної діяльності, не перевантажуючи учнів зайвою інформацією і не перетворюючи курс «Мистецтво» у 9 класі в суто інформативний. Під час структурування змісту мистецької освіти у 9 класі (зокрема, створення поурочних календарно-тематичних планів) вчителю необхідно дотримуватися балансу усіх видів діяльності учнів: пізнання мистецтва (знайомство з новим навчальним матеріалом, сприймання, аналіз-інтерпретацію творів мистецтва), виконання учнями практичних робіт з образотворчої діяльності, вокальної роботи; презентації результатів самостійної пошукової чи творчої діяльності школярів; здійснення віртуальних екскурсій тощо, адже саме художньо-творча діяльність мотивує підлітків до самовираження та реалізації їхніх потреб і нових ідей у соціумі.

Широкий арсенал методичного інструментарію вчителя. Для реалізації вищезначеного слід наголосити на важливості застосування вчителем різноманітного методичного інструментарію та пріоритетності діалогічних форм подачі матеріалу над монологічними. Адже сьогодні вчитель – це не тільки транслятор певної кількості знань й інформації, а й партнер з опанування світу мистецтва. Ні для кого не секрет, що авторитарний підхід з монологічним викладом навчального матеріалу є неефективним і малоцікавим для учнів, особливо якщо це стосується мистецтва.

Опанування художнього змісту навчального предмета має здійснюватися у тісному взаємозв'язку традиційних методів навчання (словесних, наочних, діяльнісних) з ігровими, евристичними методами, комп'ютерними та інтегративними технологіями, методами і прийомами стимулювання асоціативно-образного мислення, виявленням міжвидових мистецьких аналогій, порівнянь тощо). Це зумовлено спільним тематизмом, який об'єднує навчальний матеріал різних видів мистецтва. Ефективними у роботі з підлітками є

інтерактивні форми навчання. Зокрема, роботу в парах, групах (методи «Ажурна пилка», «Акваріум» тощо) доцільно використовувати у процесі опанування нового матеріалу; фасилітовану дискусію – під час сприймання творів мистецтва; методи «Прес», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Дебати» тощо – в процесі опрацювання дискусійних питань; «Мозковий штурм», «Асоціативний куш» – на етапах узагальнення чи актуалізації.

У процесі вивчення II розділу програми «Мистецтво» у 9 класі варто пам'ятати, що екранні мистецтва – кінематограф, телебачення – є досить популярними видами мистецтва у сучасному соціумі, зокрема в підлітковому середовищі. Важливо на прикладі фрагментів з кіно/телетворів надати підліткам можливість опанувати специфіку художньо-образної мови цих мистецтв, розуміти її, вміти характеризувати твір, висловлювати власне ставлення до нього. Саме тому рекомендуємо завчасно передбачати перегляди запланованих творів екранних мистецтв у вільний час завдяки різним ресурсам, а під час уроків здійснювати їх обговорення та аналіз-інтерпретацію переглянутого матеріалу, застосовуючи різні дискусійні форми роботи (круглі столи, «експертні зустрічі», ток-шоу, панельні дискусії, дебати, тощо), стимулюючи учнів до пошуку в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному досвіду.

Навчальна та методична література з предметів художньо-естетичного циклу зазначена у Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, що розміщені на офіційному сайті МОН. Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання, зокрема науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта», газету «Шкільний світ» та ін.

Вивчаючи особливості оновленої програми «Мистецтво. 5-9 клас», рекомендуємо ознайомитись з численними Інтернет-ресурсами. Так у відкритому доступі на сайті українського проекту «Якість освіти» за наступним посиланням <http://yakistosviti.com.ua/uk/Mistetstvo1> можна знайти матеріали щодо авторської концепції підручників з музичного та образотворчого мистецтва для початкової школи, а саме:

опис змін у авторських навчально-методичних комплектах для роботи за оновленими програмами; календарно-тематичне планування для 1-4 класів; відеопрезентацію авторської концепції навчально-методичного комплекту з музичного мистецтва для початкової школи. Спікер Людмила Аристова (режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4B5dSxeefbo>);

опис змін у авторських навчально-методичних комплектах для роботи за оновленими програмами; календарно-тематичне планування для 1-4 класів; презентація авторської концепції навчально-методичного комплекту з

образотворчого мистецтва для початкової школи. Автори: Калініченко О.В., Калініченко В.В., Сергієнко В.В.

На тому ж ресурсі у розділі «Авторські методики» розміщено відеозапис авторського вебінару Л.М. Масол, присвяченого особливостям роботи з підручником «Мистецтво» для 9 класу за новою програмою, презентації та календарне планування до підручників для 8 та 9 класів,. Автор підручника відповідає на найбільш розповсюджені запитання від учителів, які вони ставлять під час зустрічей та семінарів, надає методичні поради, як побудувати роботу з підручником, щоб зробити її максимально простою та ефективною. Режим доступу до даного ресурсу: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Mistetstvo>

На сайті Інституту модернізації змісту освіти розміщена програма «Мистецтво 5-9 клас» із зазначенням посилань на навчально-методичні посібники, що допоможуть педагогам практично реалізувати єдині для всіх навчальних предметів наскрізні змістові лінії (режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/navchalni-prohramy-5-9-klassy-naskrizni-zmistovi-liniji/mystetstvo-naskrizni-zmistovi-liniji/>). Перейшовши за гіпертекстовим посиланням, виділеним блакитним кольором в тексті програми «Мистецтво», можна знайти таблицю «Використання матеріалів з підприємництва при вивченні мистецтва у загальноосвітніх навчальних закладах». В зазначеній таблиці до окремих тем уроків з певних розділів програми наводяться приклади застосування матеріалів із навчально-методичних посібників з підприємництва, що розміщені на відкритих електронних ресурсах. Нижче подано посилання для скачування даних посібників:

1. Ділова активність. Методичний посібник з дидактичним наповненням для вчителів, вихователів, класних керівників (загальний ресурс). За заг. ред.. Павла Гнуса/ Львів, 2001. – 192 с. Електронний ресурс. Режим доступу:

http://loippo.lviv.ua/files/dil_aktyvnist_1.pdf

http://loippo.lviv.ua/files/dil_aktyvnist_2.pdf

http://loippo.lviv.ua/files/dil_aktyvnist_3.pdf

http://loippo.lviv.ua/files/dil_aktyvnist_4.pdf

2. Основи споживчих знань. Навчально-методичний посібник. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.consumerinfo.org.ua/must_know/education/7442/

3. Уроки з підприємницьким тлом. Методичний посібник. Електронний ресурс. Режим доступу: http://sae-ukraine.org.ua/ua/resource/uroki_z_pidpriemnytskim_tlom

У роботі при вивченні мистецьких предметів у загальноосвітній школі радимо також використовувати матеріали з освіти для демократичного

громадянства та освіти з прав людини. Відкритий електронний ресурс для скачування посібників «Живемо в демократії». Том 1-6. Режим доступу:

<http://doccu.in.ua/tag/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%BB/page/2/>

Вищезазначені навчальні матеріали побудовані на інтерактивних педагогічних технологіях та допоможуть учителям мистецьких дисциплін організувати результативну діяльність учнів в процесі розкриття наскрізних змістових ліній: «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність».

Приєднавшись до відкритої групи «Збережемо галузь «Мистецтво» в школі» у соціальній мережі Фейсбук (режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/947558838658850/?ref=bookmarks>), педагоги матимуть можливість обмінятися досвідом та отримати актуальну інформацію (новини освітньої галузі «Мистецтво», нормативні документи, програми, зразки календарного планування, мистецькі цікавинки тощо).

Корисними для співпраці вчителів і учнів на тлі мистецтва стануть наступні інтернет-ресурси:

<http://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> – віртуальний тур українськими музеями просто неба;

<https://www.google.com/culturalinstitute/beta/> – Googl Arts & Culture. Колекції мистецтва з усього світу та історичні події, що вплинули на світову культуру;

<https://learningapps.org/index.php?category=13&subcategory=1148&s> – безкоштовний сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи або використовувати вже готові, як у роботі з інтерактивною дошкою, так і для виконання індивідуальних вправ учнями.

Отже, вчителі мистецьких дисциплін разом з оновленням програм отримують більше педагогічної свободи та нові можливості у реалізації компетентнісного потенціалу освітньої галузі «Мистецтво». Головне пам'ятати, що в центрі уваги педагога має стояти особистість учня, а не предмет, якого навчають, зосередитись на доборі такого навчального контенту, який стане для учня життєво необхідним.